

„Reconsideratul“

În primăvara lui 1970, cu mai puțin de un an înainte de a i se frînge viața, Miron Radu Paraschivescu trăia la Brăila, înconjurat de prieteni din toate generațiile și grupările literare, o imensă bucurie, o exaltare de adolescent cum rar cunoșcuse în chinuța și frământata sa traiectorie prin lume. El asista, mai bine zis și participa cu o pasiune, cu o curiozitate, cu o emoție de debutant, la premiera piesei sale *Asta-i ciudat!*, pusă în scenă de doi buni prieteni, Yannis Veakis și Elena Pătrășcanu-Veakis, la Teatrul Municipal „Maria Filotti“.

În lumea de poezie, de incantație, de vis mirific, pe care o declanșase ca un subtil și rafinat regizor — în acele neuite zile de comuniune prietenească, de „chef al spirițului“ de la Brăila — M.R.P. își păstra, totuși, ca întotdeauna, o anumită distanță față de acel eveniment. O ironică luciditate, de auto-maliție inimitabilă, străbate aceste rînduri scrise de el atunci, la 27 martie 1970, în Caietul program al teatrului: „Cu tipărirea și uneori retipărirea unora din versurile ce le-am scris cu zeci de ani în urmă, aș putea mărturisii că sînt obișnuit: mai puțin, e drept, cu a celorla scrise mai de curînd. Așa că m-am deprins, cu destui ani încă înaintea celor șaiszeci care vor avea, sper, răbdarea de a mă aștepta după colț, să mă văd supraviețuindu-mi sau — ca să vorbim în termeni academici, — nu-i așa — reconsiderat.“

Ei bine, în nici un fel nu m-aș fi putut gîndi la o reconsiderare a autorului dramatic pe care l-am lăsat să se părăginească în mine de aproape douăzecișicinci de ani. *adică* de la debutul și îndiscutabila cădere a primei și, pînă una-alta, singurei mele încercări de dialog teatral care mi-a fost suită pe scenă la Studioul Național din București, prin 1945, *Asta-i ciudat!*“

Revista „Teatrul“ nu ezită însă să-l „reconsidere“, iar redactorul șef, Radu Popescu, îi înmîna la începutul lui 1971, la Vălenii de Munte, premiul pentru cea mai bună creație dramatică. Acest gest purta într-însul o anumită semnificație. Nu era un premiu de consolare pentru un autor dramatic ratat — sau „părăginit“, cum își zicea M. P. Paraschivescu — el era uvertura spre cunoașterea și redunoașterea unei creații, poetică în substanța ei, teatrală, în tiparele sale, care împreună cu Jurnalul unui cobai — alt viitor debut, de această dată al prozatorului — urmau să întregescă imaginea scriitorului — poet, prozator, dramaturg.

Atracția lui Miron Radu Paraschivescu pentru teatru nu era doar curiozitatea intelectualului cultivat, a eminentului eseist care s-a risipit în mii de articole sau cronici literare, dramatice, plastice sau de film, ea era o vocație fundamentală, o chemare pe care și-a jughătat-o din cauza unor împrejurări nefavorabile. Dacă atunci cînd a terminat de scris prima sa piesă în marginea vieții, ea ar fi fost reprezentată cu succes pe scenă. Miron Radu Paraschivescu ar fi lăsat, cred, în urma lui, o operă dramatică încheată și cunoscută. O asemenea afirmație pare hazardată numai la prima vedere. Ea e „acoperită“ de fapte. În primul rînd, cele trei poeme dramatice pe care M. R. Paraschivescu, învingîndu-și șovăielile, se pregătea să le încredințeze tiparului: În marginea vieții, *Asta-i ciudat!* și *Irezistibilul Bolivar* (cu vechiul titlu *Sfîntul*) scrise toate în timpul ultimului război mondial. Apoi, manuscrisele care atestă că în ultimii douăzecișicinci de ani M. R. Paraschivescu n-a renunțat nici o clipă să scrie teatru: au rămas cîteva variante ale piesei *Pădurile arse*, *Adolescenții* (dialog scris probabil pentru teatrul radio-fonic), *Hamletul meu*, *Abdicarea sau Tronul* — piesă istorică, un proiect, împreună cu cîteva fragmente, dintr-o piesă despre Hitler, proiectul unei piese despre Regina din

Saba, fără să mai pomenim de unele încercări de scenarii de film. Iar cât de acută, cât de importantă era pentru M. R. Paraschivescu nevoia de a se da rînd dialogului teatral o atestă multe din rîndurile scrise în Jurnalul unui cobai, din care nu vom spieui decît cîteva. La 12 februarie 1941 el mărturisea: „Ieri am terminat prima transcriere integrală a piesei mele în marginea vieții... Sînt obosit și extenuat. Dar în marginea vieții este tocmai ceea ce gustul și mintea mea a dorit: expresia nudă, supărător de directă, a unei experiențe de viață — poate cea mai dureroasă, cea mai hotărîtoare, fără-ndoială, din viața mea. Imi iubesc piesa ca pe un copil al meu. Cu desperare, cu îndîrjire, cu hotărîrea senină și nezdruincinată a unui părinte care crede în opera lui“. Iar la 12 ianuarie 1942 revine și afirmă cu și mai multă tărie: „În marginea vieții rămîne singurul lucru integral, total, categoric, reprezentativ al durerilor, al plămîi, al bucuriilor, al tuturor rațiunilor mele de viață și de moarte“, „tot ce socotesc eu că am făcut mai bun în acești treizeci de ani“. Și, amintesc în treacăt, M. R. Paraschivescu scrisese și tipărise „Cîntecle țigănești“ care i-au adus celebritatea!

De aceea, tipărirea acum, în coloanele revistei „Teatrul“, a ineditei în marginea vieții, vrea să fie, desigur, un act de reparație întîrziată pentru memoria aceluia mare poet care a ezitat ani de-a rîndul, care n-a îndrăznit, dintr-o extremă scrupulozitate și conștiința artistică, să-și dea în vileag calitățile sale de om de teatru. Apariția acestei scrieri dramatice a lui M. R. Paraschivescu, reprezintă, însă, în primul rînd, un act de restituire către cultura românească, a unei valori, pe care, sînt sigur, timpul o va confirma și o va așeza la locul ei meritat.

În viziunea autorului, în marginea vieții e un poem dramatic închinat elementelor fundamentale dintotdeauna — aerul, apa, pămîntul și focul — și slujitorilor lor. Icarul, Corăbierul, Plugarul, întruchipați de Omul cu Mască, egal tuturor celor legați și dăruii elementelor. Aviatorul, Plugarul, Marinarul, Poetul se mișcă într-o altă dimensiune a existenței: ei se dăruiesc, iar din fraternitatea lor virilă (ca să folosim o expresie a lui Malraux, atît de drag lui M. R. Paraschivescu) ia naștere viața oamenilor, iar peste ei plutește anonimă și mereu prezentă, o stare de spirit, particulară, care e o sumă: starea de poezie.

Incontestabil, în marginea vieții este o piesă extrem de singulară în creația dramatică românească, după cum Irezistibilul Bolivar, mai puțin desfăcută, concentrată, riguros construită, ducînd cu gîndul poate la Eugene O'Neill, poartă în realitate aceeași pecete M. R. P.: setea violentă, chinuitoare, de adevăr, de sinceritate, de iubire, de puritate, într-o lume în care oglinzile sînt atît de mincinoase.

Cel mai bine și-a definit piesele sale însuși autorul, în Cuvîntul editorului, pe care l-a scris cînd le pregătea, înșfîrșit, pentru tipar:

„Realismul și justificarea acestor poeme dramatice pot fi găsite, așadar, în sentimentul dramatic al existenței care a constituit, fără îndoială, specificul epocii ultimului război. Dar ele trebuie căutate și în năzuința autorului de a afla soluțiile de viață ale omului epocii sale, în efortul lui de a găsi porțile de scăpare din îndoita închisoare în care-l prinsese fascismul și războiul; cea propriu-zisă, a statutului polițienesc și militarist, și aceea morală, a tăcerii, împilării și constrîngerii“.

M. R. Paraschivescu, citindu-l pe Louis Jouvet, aspira către „o convenție dramatică făcută din poezie, din grație și din noblețe“, către „personajii oferindu-ni-se fără alte intenții decît de a se mărturisi spre beneficiul sentimentelor și emoțiilor noastre“.

Fie ca în marginea vieții, care vede pentru prima dată lumina tiparului, să vadă și luminile scenei, într-o versiune a junii sau în versiunile mai multor regizori cutesători, doritori să demonstreze valențele de fantezie, de vis, ale acestui poem dramatic, în care M. R. Paraschivescu a crezut pînă la sfîrșitul vieții.

